

GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE STANDART KAVRAMI

Abdullah AYAYDIN

KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Trabzon.

Özet

Günlük hayatımızın bir parçası haline gelmiş olan standartlar gelişmenin önemli bir ölçütü olarak önem kazanmıştır. Eğitim sektöründeki standartlaşma çalışmaları görsel sanatlar eğitimi alanında da kendini göstermeye başlamıştır. Görsel sanatlar eğitimi standartları sonuçta önemli bir farklılık ortaya çıkarmış, etkili bir biçimde eğitimin her yanına nüfus etmekte olan kalite ve sorumluluk gibi temel konulardan bahsetmiştir. Böylece standartlar sanatsal çalışmanın disipline edildiğinin ve iyi odaklandığının kesinleşmesine yardım eder. Ayrıca, görsel sanatlar eğitimi dersi sonuçların değerlendirilmesine yardımcı olacak değerlere sahip olur. Bu araştırmanın amacı; görsel sanatlar eğitiminde kalite standartlarının gerekliliğini ortaya koymak, bu konuda yapılan çalışmaları tanıtmak ve bunlar üzerine tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Görsel Sanat Eğitimi, Kalite, Standartlar.

Abstract

Standards, that are one part of our daily life, have been had an important role as a criterion for developing. Standardization works in education sector have started to show itself in visual art education area. Visual arts education standards have introduced a difference because, in the end, they speak powerfully to two fundamental issues that pervade all of education – quality and accountability. In this way Standards help ensure that the study of the arts is disciplined and well focused, and that arts instruction has a point of reference for assessing its results. Besides, visual arts education lesson have values that will help to evaluate outcomes. The aim of this research is to bring up the necessity of quality standards of visual art education and to represent studies in this area and to discuss about these studies.

Key Words: Visual Art Education, Quality, Standards.

1. Giriş

Görsel sanatlar eğitimi dersi genel eğitimin gerekli ve önemli bir parçasıdır. Bu dersin önemi eğitim sistemimizde her geçen gün biraz daha iyi anlaşılmaktadır. Ancak her ne kadar günümüzde sanat eğitiminin nasıl, hangi ilke ve yöntemlerle, ne oranda verilmesi gerektiği gibi konular tartışılmaya başlanmış olsa da ülkemizde sanat derslerinin yararının, hâlâ bu dersi okutan öğretmenler, okul yöneticileri ve öğrenci velileri tarafından tam anlaşılmadığı açıktır (San, 1999:304; Özsoy, 1998:106).

Görsel sanatlar eğitiminin gerekliliğini tartışmak bir yana dursun, eğitim programı içinde böyle bir ders bulunduğuna göre bu dersin bazı amaçları olması gerekir.

Bu doğrultuda eğitim sürecinin üç önemli unsuru olan öğretmen, öğrenci ve öğretim programına yönelik niteliklerin yeterlilik düzeyi belirli olmalıdır. Yani eğitimde kalitenin standartları açık ve net olmalıdır. Öyleyse, görsel sanatlar dersinin amaçlarına ulaşmasında alt sınır ne olmalıdır? Öğrenciler bu derste başarılı sayılabilmeleri için neyi ne kadar öğrenmeli ve neyi ne kadar yapabilmelidir? Bu alanda öğretimde bulunması gereken yeterlik ve kalite standardı ne olmalıdır? gibi soruların cevabının belirlenmiş olması gerekmektedir.

Bu araştırma ile yukarıdaki sorulara cevap aramanın yanı sıra, eğitim fakültelerinin sanat eğitimcisi yetiştiren bölümlerinin, standartlar açısından günümüzdeki durumu betimlenmeye çalışılacaktır. Araştırma, yukarıda bahsedilen sorulara cevap aranması ve durum tespiti yapılması açısından önemlidir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, görsel sanatlar öğretmeni yetiştirmede kalitenin sağlanabilmesi için, öğretmen yetiştirme programlarına, bu programlara öğrenci seçimine ve öğretim elemanlarına ilişkin kalite standartlarının belirlenmesine ilişkin yapılan çalışmaları ortaya koymak ve bu konuyla ilgili olarak eğitim fakültelerinin görsel sanatlar eğitimcisi yetiştiren bölümlerinin mevcut durumunu gözden geçirmektir. Bu amaca paralel olarak standart kavramını, eğitim ve kalite açısından irdelemek ve hem eğitim hem de sanat öğretimi açısından gerekliliğini ortaya koymak araştırmanın amacı kapsamındadır.

Problem

Görsel sanatlar eğitiminde ve bu dersi veren öğretmenlerde aranan standartlar ve nitelikler nelerdir; eğitim fakültelerinin bunu karşılama durumu nedir? sorusu araştırmanın problemini oluşturmuştur. Araştırmada bu ana problem çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır: 1. Kalite (nitelik) ve standart nedir? 2. Dünyada ve Türkiye’de öğretmen yetiştiren kurumlarda standart belirleme çalışmaları ne durumdadır? 3. Görsel sanatlar eğitiminde standartlara neden gerek vardır? 4. Görsel sanatlar dersi öğretim programında içerik ve başarı standartları nelerdir? 5. Görsel sanatlar öğretiminde kalite standartlarının bugünkü durumu nedir?

2. Yöntem

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2002:77). Bu nedenle sanat eğitiminde standartların gerekliliği, belirlenme ve kullanılma durumu geçmişte ve günümüzde olduğu gibi saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanıldığından evren ve örneklem tespiti yapılmamıştır. Verilerin toplanması amacıyla; konuyla ilgili yayınlar ve YÖK Dokümantasyon Merkezinde bulunan tezler incelenmiş, Internet üzerinden yabancı kaynaklara ulaşılmış ve Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı arşivine

başvurulmuştur. Ayrıca, araştırmada görüşme yöntemi de kullanılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü üst düzey yöneticileri ile görüşülmüş, öğretmen niteliği ve standartları üzerine yapılan son hazırlıklar hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Kalite ve Standart nedir?

İnsanoğlu sanatta, ticarete, mimaride hep kalite arayışları içinde olmuştur. Rekabetin artması ve küreselleşme sonucu kalite yirminci yüzyılın son çeyreğinde bir yönetim yaklaşımı haline gelmiştir. Kalite ile her alanda karşılaşılmaktadır. Yemek servisçisinden otobüs işletmesine, telefon imalatçısından otomobil imalatçısına, market işletmesinden banka işletmesine kadar herkes kaliteden söz etmektedir (Özden, 2000:157). Öyleyse kalite ile kastedilen nedir?

Fransızca kökenli bir kelime olan “kalite” nin sözlük anlamı olarak; “bir şeyin iyi ya da kötü olma özelliği” ve “üstün nitelikli” olarak ifade edilmiştir (TDK,2009). Doğan’a (2002:15) göre, kalitenin sözlük anlamı niteliktir. Niteliğin sözlük anlamı, varlıklar arasında bulunan ve nicelikle ilgisi olmayan ayrımları şu ya da bu bakıma göre oluşturan durumdur. Burada kalite ile nitelik arasında yakın bir ilişki olduğu görülmektedir. Hatta nitelik terimi ile anlatılmak istenenin çoğu zaman kalite olduğunu söylemek mümkündür.

Kalite hakkında karar vermek zorunda olan kuruluşlar ise, daha somut tanımlar ortaya koymuşlardır. ABD Kalite Kontrol Derneği’ne (ASQC) göre “Kalite bir mal ya da hizmetin belirli bir gerekliliği karşılayabilme yeteneklerini ortaya koyan özelliklerin tümüdür”. Avrupa Kalite Kontrol Organizasyonu’na (EOQC) göre; “Kalite, bir malın ya da hizmetin tüketicinin isteklerine uygunluk derecesidir”. Türk Standartlar Enstitüsü’ne (TSE) göre ise “ Kalite bir ürün ya da hizmetin belirlenen veya olabilecek ihtiyaçları karşılama kabiliyetine dayanan özellikler toplamıdır” (Özden, 2000:159).

Standart ise, Türk Dil Kurumu’na (TDK, 1998:1339) göre; 1) Belli bir tipe göre yapılmış veya ayrılmış, 2) Belli ölçülere, yasaya, kullanıma uygun olan, 3) Örnek veya temel olarak alınabilen tek biçim, 4) Bir işletmede, bir ürünü, bir çalışma yöntemini, üretilecek miktarı, bir bütçenin para miktarını vb. belirlemek için konmuş kural, anlamlarına gelmektedir.

Uluslararası Standardizasyon Teşkilâtı (ISO) tarafından yapılan tariflere göre ise, standart; imalatta, anlayışta, ölçme ve deneyde bir örnekliliktir. Standardizasyon işlemi ile öncelikli olarak can ve mal güvenliği hedeflenirken aynı zamanda kalitenin alt sınırı tespit edilmek suretiyle belirlenen düzeyin altında mal ve hizmet üretimine müsaade edilmemektedir (TSE, 2003).

Bu ifadelerle göre; kalite nicelikten bağımsız olarak, bulunması gereken niteliklere karşılık gelen bir kavramdır. İnsan hayatı için gerekliliği tartışılmaz öneme sahip olan

bu kavramın alt sınırının belirlenmesi ise standart terimi ile açıklanmaktadır. Özellikle alışverişi yaparken dikkat ettiğimiz kaliteye bilgi alış verişini olan eğitimde nasıl ulaşabiliriz? Doğan'a (1997:69) göre; ulusal düzeyde eğitimin kalitesi ve bütünlüğü, ilgili tarafların katılımı ile geliştirilen ve ülke düzeyinde uygulanan eğitim standartları ile korunur. Standartların yasa ve yönetmeliklerle desteklenmesi gerekir. Bireyin sosyal hareketliliğini sağlamak, kaliteli mal ve hizmet üretebilmek için, ülke hatta uluslar arası düzeyde geçerli belgelere ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Bu durum ancak, ulusal düzeyde belirlenen ve uygulanan eğitim standartları ile sağlanır.

Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Standart Belirleme Çalışmaları

ABD, İngiltere ve diğer Avrupa ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde geniş kapsamlı standart belirleme çalışmaları yapılmaktadır. ABD'de 1980'li yılların ortalarından bu yana bu yönde çabaların sürdüğü gözlenmektedir. Standartların geliştirilmesi için yerel ve eyalet eğitim temsilcileri, mesleki örgütler, eyalet ve bölge konsorsiyumları görev almaktadır. Eyaletlerde hemen her konu alanında görevli uzmanlardan oluşan gruplar standart belirleme sürecinde yer almaktadır. Yapılan ulusal projelerde standart belirleme çalışmaları önemli bir görev olarak değerlendirilmektedir. ABD'de standartların geliştirilmesi konusu halen önemli tartışmalardan birisi olarak güncelliğini korumaktadır. Bu amaçla, kısa adı ATE olan Öğretmen Eğitimciler Birliği (American Teacher Educators) ve Öğretim Standartlar Milli Kurulu (The National Board for Professional Teaching Standard) çalışmalarını sürdürmektedir (Erişen, 2001:20-28)

İngiltere'de ise 1991 yılında ele alınan " 21.yy İçin Eğitim ve Öğretim Yasası" ile birlikte eğitimde kalite konusuna özel bir önem verildiği görülmektedir. 1992 yükseköğretim yasa ile "kalite ve saygınlık" kavramları yükseköğretimde odak noktası olmuştur. Bu nedenle, Yükseköğretim Kalite Kurulu (Higher Education Quality Council), Mesleki Standartlar Milli Kurulu (National Council for Vocational Qualifications), Eğitim Standartları Ofisi (Office for Standards in Education), Öğretmen Yetiştirme Bürosu (Teacher Training Agency), ve Eğitim Standartları Ofisi (OFSTED) gibi organlar yükseköğretimde kalite standartlarının belirlenmesi ve standartlara uygunluğun değerlendirilmesi konularında çalışmalar yürütülmektedir. Ayrıca bu çalışmaların yanında kısa adı ECIS olan Uluslararası Avrupa Okular Kurulu (The European Council of International Schools) tarafından da eğitimde standart geliştirme konusunda önemli çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Standartların kapsamı konusunda bu kuruluş tarafından geliştirilen standartlardan bazı başlıkları şöyle sıralanabilir (ECIS, 1999).

- Felsefeye ve amaçlara ilişkin standartlar
- Organizasyon ve yönetime ilişkin standartlar
- Okul personeline ilişkin standartlar
- Eğitim programlarına ilişkin standartlar

- Özel eğitim ihtiyaçlarına ilişkin standartlar
- Rehberlik hizmetlerine ilişkin standartlar
- Sağlık hizmetleri ve güvenliğe ilişkin standartlar
- Öğrenci hizmetlerine ilişkin standartlar
- Öğrenci yaşantısına ilişkin standartlar
- Kütüphane ve medya merkezine ilişkin standartlar
- Finansman ve finanssal yönetime ilişkin standartlar
- Öğrencilerin öğrenme performanslarının değerlendirilmesine ilişkin standartlar

Türkiye’de ise bu amaç doğrultusunda 1999 yılında YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi danışmanları ve Akreditasyon Çalışma Grubu tarafından nitelikli öğretmenler yetiştirmek amacıyla standartları belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı oluşturulacak sistemin gereklerini ortaya koymak ve yüksek nitelikli lisans programlarının geliştirilmesi için neler yapılması gerektiğini belirlemek olarak ortaya konmuştur. Türk Eğitiminde ilk kez akademik anlamda standart kelimesi bu çalışmada kullanılmıştır. Standart “Yükseköğretim programlarının akredite edilmesi için tasarlanmış bir sistemde standartlar, bir yüksek öğretim programının kabul edilebilir düzeyde olduğuna karar verilebilmesi için hangi öğelerin programda bulunması gerektiğini gösterirler” şeklinde ifade edilmiştir (YÖK/Dünya Bankası, 1999:2.1). Bu çalışmaya göre; Türk öğretmen eğitimi akreditasyon sistemi üç grup standart üzerine oturtulmuştur. Bunlar sırasıyla başlangıç standartları, süreç standartları ve ürün standartlarıdır.

Başlangıç standartları yeterli sahibi öğretmenler yetiştirmek için gerekli girdilere ilişkin standartları göstermektedir. Gerekli kaynaklar mevcut değilse, başlangıç standartları karşılanamıyorsa, öğretmen adaylarının ürün standartlarını yakalaması beklenemez. Başlangıç standartlarının yakalanmasında sorumluluğun bir kısmı öğretmen yetiştirme ile ilgili ilke ve politikaları belirleyen birimlere aittir (yeterli sayı ve nitelikte öğretim elemanının bulunması, tesislerin donanımının sağlanması gibi). Sorumluluğun diğer bir bölümü, kısmen de olsa, Milli Eğitim Bakanlığına düşmektedir (uygulama okullarına ilişkin düzenlemelerin yapılması gibi). Başlangıç standartlarının bazılarında ise, özellikle de uygun bir yönetim ve kalite güvencesi sistemi geliştirilmesi konularında, üniversite ve fakülte sorumludur (YÖK/Dünya Bankası, 1999:2.1).

Süreç standartları, öğretim elemanlarının öğretmen adaylarının istenilen yeterliklere ulaşmalarını sağlamak için yapmaları gerekenleri gösterir. Örneğin, eğitim programının kendisi bir başlangıç standardıdır. Eğitim programının nasıl sunulduğu; eğitim programında yer alan konuların öğretilmesi ve öğretmen adaylarının yeni mezun

öğretmenler olarak gereksinim duyacakları bilgi ve becerileri kazanmaları için yeterli olanaklara sahip olmalarının güvence altına alınması bir süreç standardıdır. Genel olarak girdi ve kaynakların tatminkâr düzeylerde olduğu varsayılarak, süreç standartlarının yakalanması fakültelerin görevidir (YÖK/Dünya Bankası, 1999:2.1).

Ürün standartları, yeterli girdilerin uygun bir süreç yoluyla, uygun bir biçimde kullanılmasının bir sonucu olarak ulaşılması gereken düzeydir. En önemli ürün elbette ulusal standartları yakalamış, mesleğe başlamış ve eğitim-öğretim etkinliklerinde başarılı olan mezunlardır. Böyle bir ürün öğretmen yetiştirme sisteminin hedefidir (YÖK/Dünya Bankası, 1999:2.1).

Almanya’da ise eğitim sisteminde kalite güvencesi eğitim reformunun esasını teşkil etmektedir. Bu nedenle, federal ülkede eğitimle ilgili kişiler çeşitli ölçme ve değerlendirme stratejileri uygulamıştır. Örneğin Standing Conference of Ministers for Cultural Affairs (KMK) birinci kademe ve ikinci kademe 2002’den beri eğitimdeki temel konularda bazı standartlar yayınlamıştır. Almanya’da 2006’da eğitim sistemleri üzerine kapsamlı bilgilendirme toplantısı yapılmış ve eğitimin bütün aşamaları ile ilgili bir durum raporu yayınlanmıştır. Bunun devamı olarak da yükseköğretimde ve mesleki eğitimde, kalite standartlarının geliştirilmesi ve kalite güvencesi ölçümü yapılmaktadır (Deutscher Bildungs Server, 2009).

Yukarıda görüldüğü gibi gelişmiş ülkeler eğitimde standart belirleme çalışmalarına oldukça önem vermektedir. Bu çalışmalar oldukça detaylı ve her branşın uzmanlarıyla ve çok sayıda katılımcı tarafından yapılmaktadır.

Görsel Sanatlar Eğitiminde Standartların Gerekliliği

Güzel sanatlar eğitiminin de amacına daha bilinçli ve ekonomik ulaşması için diğer alanlar gibi kalite standartlarına ihtiyacı vardır. Görsel sanatlar eğitimi alanında belirlenen standartlar “nitelik” ve “hesap verilebilirlik” ekseninde farklılıklar yaratabilir. Standartlar görsel sanatlar alanındaki tüm etkinliklere bir çeki düzen verildiğinin farkında olmamıza ve onlara önemle dikkat edildiğinden emin olmamıza yardımcı olurlar. Ayrıca standartlar eğitim sürecinden sonra elde edilen sonuçların ölçülmesi için görsel sanatlar eğitiminin bir başvuru noktasıdır (Özsoy, 2003:183).

Bu konuda ABD’de çalışmalar yapan Ulusal Sanat Eğitimcileri Birliği (National Art Education Association, 1994) sanat eğitimi için standartların gerekliliğini aşağıdaki gibi belirlemiştir.

a) Standartlar önemli bir oluşum sağlar: Standartlar bir ders içeriği sunmaz ama yetersiz sanat dersleri ile programlarını geliştirmeye ve daha iyi programlar yapmaya yardımcı olur.

b) Standartlar her bir sanat disiplininin anahtarıdır: Her bir sanat disiplini, öğrenicilere iletişim anlamında düşünme ve eylem tarzlarını öneren teknik, bilgi ve beceri listesinden oluşan karmaşık bir gövdeyi kendi içinde taşır. Her bir disiplin insan dene-

yimleri ve dünya üzerinde zengin ve karmaşık görüş noktalarını sağlar.

c) Standartlar ilişki ve bütünleşmenin anahtarıdır: Standartların temel amaçlarından biri sanatın kendi özlük değeri için öğretilmesidir. Ayrıca, standartların en önemli hedeflerinden biri; öğrencilerin, kavramlar ve konular arasında bağlantı kurmalarına yardımcı olabilmektir.

d) Standartlar kültürel farklılıkları birleştirir: Öğrenciler kısmi sanatsal stiller ve dünya kültürünün tarihsel gelişimi arasındaki bağlantıları olduğu kadar sanatları bir değerine bağlayan derin bağlantıları da öğrenmeye gereksinim duyarlar. Sanat, öğrencilerin kullandığı ve hoşlandığı nesnelere yapan ve tasarlayan dünyadaki insanların günlük yaşamı için güçlü bir kuvvettir.

e) Standartlar uygun teknolojiye odaklanırlar: Sanat disiplinleri, teknikleri güçlü bir tarihi ilişkiye sahiptir ve her biri diğerlerine ilham vermeye ve onları biçimlendirmeye devam eder. Sanat için teknoloji, sanatsal, bilimsel ürünün gösteri hedeflerini gerçekleştirme anlamını sunar. Fakat sadece teknolojinin varlığı özel bir sanatsal sonucu kesinleştirmez. Standartlar sanat eğitimine dayanan teknolojiyle ilişkili sanatın en iyisini getiren bir katalizör olarak değerlendirilebilir.

f) Standartlar öğrencilerin değerlendirilmesi oluşumunu sağlar: Sanat eğitiminin yüksek değerlerde grup performansına, bireysel başarıya ve kişisel anlayışa yerleşikliğinden dolayı eğitici bu şeyleri değerlendirmelidir, aksi takdirde standartlara ulaşıldığını bilmek olanaksız olacaktır.

g) Standartlar "açığa çıkarma"nın ötesine dikkat çeker: Sanatı da içeren bütün temel konular sadece "açığa çıkarma" ya da girişten daha fazlasını gerektirir. Onlar zamana odaklanmış başarılı çalışma ve pratik düşünceye ihtiyaç duyarlar. Onlar bütün öğrencileri kesin olarak burada temsil edilen standartları tanımaya hazırlayamaz.

h) Standartların benimsenmesi sadece bir başlangıçtır: Modern dünyadaki yaşam yolumuz ve çocuklarımızın başarısı okuyucu, imgelemeye olan yeterli ve yaratıcı bir toplumun yaratılmasına bağlıdır. Medyanın kültürümüzün her noktasına güçlü imgeler ve iletilerle duyurduğu bilgi ve deneyimlerle açığa çıkan bir dünyada, gençlerin yalnızca dünyayı anlayabilecekleri değil, katkıda bulunabilecek ve kendi yollarını bulabilecekleri araçlar sağlamak önemlidir.

Genç insanlar tamamen eğitilirse onlar aynı zamanda genel eğitimi derince zenginleştiren bir miras, sanat açısından yegâne olan deneyimler, beceriler ve çoğu becerileri kusursuzca yansıtan ve sadakatle ileten sanat giriş programlarına ihtiyaç duyarlar. Okullarda olacaklar sanattaki amatör ve profesyonel grupların, eğitim örgütlerinin, göstericilerin, çalışan sanatçıların ve sanat örgütlerinin etkin desteğini gerektirecektir. Soru sormaksızın, burada temsil edilen standartlar sanat eğitiminin nasıl organize edildiği ve dağıtıldığının değişmesinde, gelişmesinde, destekçilere ve ittifakçılara ihtiyaç duyacaklar.

Sonuçta gerçekten başarılı uygulama sadece öğrencilerin standartları tanımlarına olanak tanıyan ve güdüleyen, öğrencilerin ve öğrendiklerinin merkeze alınmasıyla olabilir. Hedeflerin düzenli takibiyle bu standartlar her birimizin toplumumuz ve çocuklarımızın en iyisi olarak görebileceğiyle tutarlı değişiklikler yapmak için okulları güçlendirecektir (NAEA, 1994: 6-13).

Görsel Sanatlar Eğitimi İçerik ve Başarı Standartları

Görsel sanatlar standartları üç grup etrafında düzenlenmiştir (NAEA, 1994). Bu gruplar; anaokulu–4.sınıf düzeyi, 5–8.sınıflar düzeyi ve 9–12.sınıflar düzeyi olarak derecelendirilmiştir. Her bir grup iki tip standart içermektedir: İçerik Standardı (Content Standarts), öğrencilerin neleri bilmesi ve neleri yapabilmesi gerektiğini tanımlamaktadır. Başarı Standardı (Achievement Standarts) ise her bir derece sonunda (5, 8, 12) öğrencilerden beklenenleri göstermektedir (Rayala, 1995:154).

İçerik Standartları 6 madde olarak belirlenmiştir. Bunlar;

1. Araçların, tekniklerin ve süreçlerin uygulanması ve anlaşılması
2. Yapı ve işlev bilgisinin kullanımı.
3. Konu maddesi, simge ve düşünce sırasının seçimi ve değerlendirilmesi.
4. Görsel sanatları tarih ve kültürle ilişki içinde anlamak.
5. Kendi eserinin ve diğerlerinin eserlerinin özelliklerinin değerlendirilebilmesi ve yansıtılabilmesi.
6. Görsel sanatlar ve diğer disiplinler arasında bağlantı kurmak.

Bu altı içerik standardı her bir derece için geçerlidir. Yalnız, her bir içerik standardının başarı standartları derecelere göre düzenlenmiştir. Örneğin, “1.İçerik Standardı”nı ele alalım. Bu maddeye ait başarı standartları:

Anaokulu–1. sınıf düzeyinde öğrenciler;

- a) Malzeme, süreç ve teknikler arasındaki farklılıkları bilir.
- b) Farklı malzemelerin, teknikler ve süreçlerin farklı sonuçlara nasıl yol açtığını betimler.
- c) Hikayeleri, deneyimleri ve düşünceleri iletmek için farklı malzeme, teknikler ve süreçler kullanır.
- d) Sanat malzemeleri ve araçlarını sorumluluk bilinci içerisinde güvenle kullanır.

5–8. sınıf düzeyinde öğrenciler;

- a) Araçları, teknikleri ve süreci seçer, düşünceleri iletmeye onları etkili ve etki-

siz kılan şeyleri çözümler, seçimlerinin etkililiğini yansıtır.

b) Kendi deneyimlerinin ve düşüncelerinin iletimini artıran sanat araçları, teknikleri ve süreçlerini niteliklerini ve özelliklerinin avantajlarını niyetli bir biçimde benimser.

9–12. sınıf düzeyinde ve başarı standardı yeterli öğrenciler;

a) Amacın sanat eserinde taşınması duyarlılığına ve yeterli beceriye sahiptir bu noktada güven içerisinde araçları, teknikleri ve süreçleri kullanır.

b) Kullandığı araçlar, süreçler ve tekniklerle ilişki içerisinde kendi düşüncelerinin nasıl iletildiğinin bir anlayışını gösteren sanat eserleri yaratır ve düşünür.

9–12. sınıf düzeyinde ve başarı standardı ileri öğrenciler;

a) En azından bir görsel sanat aracılığıyla, yüksek düzeyde ve etkili olarak düşüncelerini düzenli bir biçimde iletir.

b) Çözümleme, birleştirme ve değer saptama gibi entellektüel becerileri bağımsızca kullanarak karşı koyan görsel sanat problemleriyle başlangıç yapar, tanımlar ve çözümler.

Yukarıda görüldüğü gibi; ayrıca, 9–12. sınıf düzeyindekiler yeterli ve ileri olmak üzere iki dala ayrılmıştır. Burada; yeterli, bütün öğrencilerden beklenen başarı standartlarını, ileri ise bu alanda yetenekli olduğu düşünülen öğrenciler için belirlenmiş başarı standartlarını göstermektedir (NAEA, 1994:13-24).

Türkiye’de Görsel Sanatlar Öğretiminde Kalite Standartlarının Durumu

Yıllardır süregelen çabalara rağmen öğretmenlik, kapısı açık, girişi kolay bir meslek olmaktan öteye gidememiştir. Bunun sebebi öğretmen yetiştiren kurumların ihtiyacı karşılamaktan uzak oluşu, “öğretmenliği herkes yapabilir ” zihniyetinin sürüp gitmesi, nitelikli ve gerçek öğretmenler yetiştirmek amacının çoğu kez unutulup, hükümetlerin zaman zaman politik nedenlerle öğretmen yetiştirmeye itibar etmemeleri, öğretmenlerin karşılaştıkları büyük sorunların yıllar gittikçe çözülmeden ertelenmesi olarak görülmektedir (Ataünal, 2000:57).

Bütün iyi niyetlere rağmen iyi bir öğretmen yetiştirme politikası izlenememiştir. Öğretmen nitelikleri çoğu kez aranmaz olmuştur. On binlerce genç “hızlandırılmış programla öğretim”, “mektupla öğretim” gibi bize özgü öğretmen yetiştirme yollarıyla yüzeysel bir eğitimden geçirilip öğretmen yapılması normal karşılanmıştır (Ataünal, 2000:57). Maalesef bugün de bu durum devam etmektedir.

1992 yılında iki yıllık sınıf öğretmenliği eğitim programları 4 yıllık programlara dönüştürülmüştür. 1997 yılında ilköğretim süresini 5 yıldan 8 yıla çıkaran İlköğretim Yasasının yürürlüğe konmasıyla öğretmen ihtiyacı olağanüstü artmış ve bunun sonu-

cu olarak da; Türkiye’de öğretmen yetiştiren fakülte sayısı kısa sürede yaklaşık %50 oranında artmıştır. 1994’te 34 eğitim fakültesi varken, bu sayı 1999 da 51’e yükseltilmiş ve buna bağlı olarak öğretmen eğitimi programlarındaki öğrenci sayısı da büyük ölçüde artmıştır. Yeni fakültelerin açılmasının yanı sıra artan öğretmen ihtiyacının karşılanması amacıyla eğitim fakültelerine daha fazla öğrenci yerleştirilmesi de öğrenci sayısındaki artışa neden olmuştur. 1997 de zorunlu ilköğretim süresini 5 yıldan 8 yıla çıkaran İlköğretim Yasasının yürürlüğe konması ile özellikle ilköğretimde öğretmen ihtiyacı ciddi bir biçimde artmıştır (YÖK/Dünya Bankası). İhtiyacın bir an önce karşılanması çabaları nedeniyle kalite arayışı istenen düzeyde gerçekleşmemiştir. Sonraki yıllarda “Eğitim programımızın nitelikli öğretmen yetiştirmesini sağlamak için tartışılması gereken asgari özellikler nelerdir?” sorusuna cevap aramak amacıyla akreditasyon çalışmalarına başlanmıştır.

Öte yandan bugüne kadar öğretmen niteliklerinden bahsedilirken; ahlaklı olmalı, hoşgörülü, sabırlı olmalı gibi yuvarlak cümlelerle bahsedilmiş, olmazsa olmaz derecesinde öğretmen kriterleri (standartları) belirlenmemiştir. Milli Eğitim Bakanlığı 2002 de “Öğretmen Yeterlilikleri” adlı kitapçıkla bu eksikliği gidermeye çalışmıştır. Bu kitapçık öğretmenin genel ve ortak yeterlilikleri ölçülebilir biçimde ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Yalnız, özel alanlara (branşlara) ilişkin yeterliliklerden bahsedilmemiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlik mesleğinin bileşenlerini üç boyutta toplamıştır. Bunlar; genel kültür, özel alan ve eğitime-öğretme yeterlilikleridir. Genel kültür, öğretmenin özel alan ve eğitime-öğretme yeterliliklerini geliştiren destekleyici bir boyut olarak ele alınmıştır. Özel Alan; öğretmenin öğretmekle yükümlü olduğu disiplinle ilgili bilgi, beceri, tutum tavır ve alışkanlıklarını kapsayan bir yeterlik boyutu olarak belirlenmiştir.

Eğitime-öğretme yeterlilikleri; eğitim sürecinde, öğretmenin belli bir özel alana ilişkin bilgi, beceri ve tutumları başkalarına öğretme veya onların öğrenilmesi için uygun fırsat ve olanakları yaratma durumu olarak tanımlanmıştır (MEB, 2002:10). 28.11.1964 tarih ve 11868 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Lise ve Ortaokullar Yönetmeliği”nde öğretmenlerin görevleri detaylı olarak tanımlanmaya çalışılmış fakat branş öğretmenlerine değinilmemiştir. Bu alanda en son çalışmada sadece öğretmenlik mesleğine yönelik yeterlilikler belirlenmiş ve branşlara yönelik yeterlik, kriter ya da standartlardan bahsedilmemiştir. Dolayısıyla Görsel sanatlar öğretmenine yönelik nitelik, yeterlilik ya da standartlardan bahsedilmemiştir.

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı gibi Türk Eğitim Sisteminde branşlar bazında öğretmen kalitesine yönelik henüz bir nitelik ya da yeterlilik arayışı yoktur. Dolayısıyla standartlar söz konusu olmamaktadır.

Bir özel alan olarak görsel sanatlar öğretiminin durumuna baktığımızda; Görsel sanatlar öğretmeni yetiştiren kurumlara öğrenci seçiminde ve bu öğrencilerin yetiştire-

rilmesinde kalite arayışına dikkat edildiğinden söz edebilmek için çok iyimser olunması gerekmektedir. Görsel sanatlar öğretmeni yetiştiren kurumlara öğrenci seçilme aşamasında; “Hangi nitelikte öğrenciler görsel sanatlar öğretmeni olmayı istemektedir? Bu öğrenciler gerçekten görsel sanatlar öğretmeni olmayı bilinçli olarak istemektedir mi?” sorularına cevap aranmakta olduğu söylenemez.

Buyurgan’ın (2007:670) yaptığı araştırmaya göre; araştırmaya katılan öğrencilerin % 57’si görsel sanatlar eğitimcisi olmak amacıyla Resim-is Eğitimi Ana Bilim Dalını tercih etmiştir. % 43’ü de farklı alanlara yönelmek isterken, GEF Resim-is Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim görmektedir. Bu durumun öğrencilerin eğitim-öğretimden beklentilerini ve eğitim-öğretimin verimini etkileyeceği açıktır.

Öğretmenliğin toplumsal statüsü doktor, mühendis, avukat, mimar gibi mesleklerden daha gerilerde görülmektedir. Öğretmenlerin geçim sıkıntısı ve benzer nedenlerden dolayı gençleri öğretmenlik mesleğini seçme olasılıkları zayıftır. Öğrenciler öğretmenliği son çare olarak düşünmektedirler. Görsel sanatlar öğretmenliği ise yetenek sınavı ile öğrenci aldığı için hiçbir programa giremeyen öğrencilerin denemek zorunda olduğu bir konumdadır. Çok az sayıda öğrenci bu bölümlere isteyerek girmektedir. Dumanoğlu’nun (2004:117) yaptığı bir araştırmada; resim-iş eğitimcilerinin bölümlerine gelen öğrencilerde bu bölümleri tercihleri ile ilgili olarak gözlemledikleri en önemli etkenler, ÖSS sınavında başka fakülterlere girememelerini ve ailelerinin yönlendirmesi sonucu alternatif eğitim olarak resim-iş öğretmenliği programlarını tercih ettiklerini düşündükleri saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin resim-iş eğitimi almak istemelerinde; Anadolu Güzel Sanatlar Lisesinden mezun olup kendini geliştirmek istemeleri, kendilerini resim-iş eğitimi için yetenekli bulmaları ve bir üniversiteden mezun olup sonrasında kolayca iş bulabilme imkânına kavuşabilme düşüncesi etkili olmuştur.

Yetenek sınavı ile yetenek gerçekten ölçülebilmekte midir? Burada söz konusu olan her şeyden önce bir ölçme değerlendirme sorunudur. Görsel sanatlar eğitimi özneliğin arandığı ve desteklendiği bir alan olması yönüyle değerlendirme zorluklarının en zor olduğu alanlardan biridir. Çünkü öznellik kavramı ile standart kavramı kolay özdeşleşebilen kavramlar olarak görülmemektedir.

Gökbulut’un (2004:86) araştırmasına göre; eğitim fakültelerinde “yeniden yapılanma” olarak tanımlanan eğitim ağırlıklı son dönem programları doğrultusunda, yetenek sınavlarının; sanat eğitimcisi adaylarının edinmiş olduğu sanatsal ve kültürel birikimini, sanat ürünlerine bakış açısını, sanat terimlerine ve kavramlarına aşinalığını, sanat sorunları ve olaylarını eleştirebilme yetisini ortaya koyabilmelerini sağlayacak herhangi bir yeni uygulama yapılmamakta; böyle bir arayış içinde olunmadığı da gözlenmektedir.

Birçok görsel sanatlar eğitimcisi ölçme ve değerlendirme konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Gentle’ye (1993:121) göre; öğrenci çalışmalarını değerlendirir-

ken çalışmanın incelenmesinden ve daha önce tutulmuş gözlem notlarından bazı özellikler aranabilir. Bu özellikler öğrenmenin ilerleyişi konusunda bazı fikirler verebilir. Ve bu özelliklerin kullanılmasıyla bir ölçek oluşturarak öğrencideki gelişmeler takip edilebilir. Türkođan'a (1981:102) göre; öğrenciler değerlendirilirken bir diğeri veya bir grupla kıyaslanmamalı, her öğrenci kendi özellikleri ve yetenekleri ölçüsünde değerlendirilmelidir. Öğrencilerin bir çalışmasına bakarak değil, belirli bir süre içinde yaptığı tüm çalışmalar görülerek değerlendirme yapılmalıdır. Armstrong'a (1994:1) göre ise; sanat eğitimde kullanılan öğretim yöntemleriyle, öğretimde kullanılan yöntem ve tekniklerle yakından ilgili görülmektedir. Sanat derslerinde içeriğın değişmesi, genişlemesi beraberinde karakterize edilmiş yeni öğretim yaklaşımlarının geliştirilmesini ve bunun yanında değerlendirmede buna bağlı farklı metotların kullanılmasını gerektirmektedir

Görüldüğü üzere bu alanda ölçme ve değerlendirmede bazı sorunlar yaşanabilmektedir. Bu sorunların giderildiğı düşünülse bile sınava giren adayın yaşantısında görsel sanatlar yoksa, kursa gitmemiş ise daha az yetenekli ama bu konuda deneyimi olan genç diğeri önüne geçecektir. Yine de tüm olumsuzlukları giderip sınavın yapıldığı düşünülduğünde, sonuçta gencin kişilik yapısının öğretmenlik için uygun olup olmadığını ölçmemiş oluyoruz (Etike, 1990:109-110).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi sanat eğitimcisi yetiştiren kurumlara öğrenci seçiminde alana özel yeterlilik veya kalite arayışı istenen düzeyde görülmemektedir. Ya da sanat eğitimcisinin yeterlilikleri tanımlanmadığından belirli bir standart arayışına gidilmemektedir.

İlk ve ortaöğretime gelince, Kırışoğlu'na (1990:89) göre, bugün okullarımızda görsel sanatlar öğretimine ayrılan mekanlar sanatsal açıdan eğitici, öğretici ve davranış geliştirici düzeyden ve düzenden yoksundur. Kaleme, kâğıda, boyaya indirgenmiş çalışmaların ancak yapılabildiğı dersliklerde gerçek bir görsel sanatlar öğretimden söz edilemez. Böyle bir durumda kalite standartlarından bahsetmek mümkün değildir. Atan ve Dalkıran'ın (2008:182) ilköğretim okullarındaki görsel sanatlar dersi altyapı standartlarına yönelik yaptıkları araştırmada çıkan sonuçlar bugün de benzer durumun yaşandığını göstermektedir. Bazı okullarda yapılan bu araştırmaya göre; kamu okullarındaki sanat odası standardı ile öğrenci başına düşen öğretmen sayısının özel okullardakine göre yeterli olmadığı; okulların dersliklerindeki öğrenci başına düşen 1,50 m²'lik standart alanın hiçbirinde yeterli olmadığı; okulların hiç birisinde görsel sanatlar dersliğı çok çeşitli araç ve gereçlerin kullanımına elverişli bir konumda düzenlenmediğı; okulların hepsinin dersliklerinde yazı tahtası olduğı ancak hiç birisinin görsel sanatlar dersliğinde slayt perdesi ve karartmak için perde olmadığı ve okulların hiç birisinde özel havalandırma düzeneğı olmadığı tespit edilmiştir.

Sanat eğitiminde çalışmaların değerlendirilmesinin zorluğu da önemli konulardan biridir. Görsel sanatlar derslerinde eğitim, süreç içinde ve bitmiş iş üzerine öğrencinin değerlendirilmesiyle tamamlanır. Değerlendirme Görsel sanatlar öğretiminin en zor

yanıdır. Okullarımızda bu konuda yerleşmiş bir sistem, geliştirilmiş bir ölçüt yoktur. Sınıf kalabalıklığı, alışılmış çalışma biçimleri, hedef saptamada belirsizlik sonucun değerlendirilmesinde güçlükler neden olmaktadır. Öğretmen hep kendine çizgisi belirli bir ölçüt arar. Çoğu zaman teknik beceri ve öğretisel olanı değerlendirip, sanatsal olanı değerlendirme dışı eğilimindedir (Kırıçoğlu, 1990:103). Dolayısıyla değerlendirmede de bir standarttan söz etmek mümkün değildir.

3. Sonuç

Araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak bazı sonuçlara varmak mümkündür. Görsel sanatlar öğretmeni yetiştirmede kalitenin sağlanabilmesi için; öğretmen yetiştirme programlarına, bu programlara öğrenci seçimine ve öğretim elemanlarına ilişkin kalite standartlarının belirlenmesi gerekli görülmektedir. Türkiye’de 1999 yılında YÖK/Dünya Bankası öncülüğünde başlatılan öğretmen eğitiminde standartlar ve akreditasyon çalışmaları olmakla birlikte bu uygulama yaygınlaştırılamamıştır. Milli Eğitim Bakanlığının öğretmen alımı ve istihdamında yeterli kriterleri belirlediği ve uygulamaya koyma hazırlığı içinde olduğu anlaşılmıştır. Gerek 1999 yılında YÖK/Dünya Bankası öncülüğünde başlatılan öğretmen eğitiminde standartlar ve akreditasyon çalışmalarında, gerekse Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı öğretmen yeterliklerini belirleme çalışmasında branşlar düzeyinde standardizasyon çalışmalarına henüz başlanmadığı anlaşılmıştır. Gelişmiş ülkelerde çeşitli konsorsiyumların standart belirleme çalışmaları olduğu ve bu konunun detaylı olarak çalışıldığı görülmüştür. Türkiye’de ise böyle bir örgütlenmenin olmadığı saptanmıştır. Araştırma sürecinde Türkiye’de öğretmenlik mesleğine yönelik standartlaşma çalışmalarına başlanıldığı fakat henüz yeterli aşamaya gelinemediği anlaşılmıştır. Genel eğitim sisteminin bir parçası olan görsel sanatlar eğitimine yönelik bulgulara bakıldığında ise; gelişmiş ülkelerce benimsenen içerik ve başarı standartlarının yer almadığı dolayısıyla bu alanda istenen düzeyde yerleşmiş bir standart kavramından bahsedilemeyeceği görülmüştür.

4. Kaynakça

1. ARMSTRONG, L.C. (1994). Designing Assessment In Art, Reston: National Art Education Association.
2. ATAN, U. ve DALKIRAN, A. (2008:182). İlköğretim Okullarındaki Görsel Sanatlar Dersi Öğretmenleri Ve Fiziki Altyapı Standartlarına Yönelik Bir Durum Değerlendirmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 10.
3. ATAÜNAL, A.(2000).Öğretmen Mesleğine Giriş veya Nasıl Bir İnsan?, Ankara: Sosyal Dayanışma Vakfı Yayını:3.
4. BUYURGAN, S. (2007). Eğitim Fakülteleri Resim-İs Eğitimi Ana Bilim Dalı Öğrencilerinin Aldıkları Eğitim-Öğretime Yönelik Görüş Ve Beklentileri, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt:5, Sayı:4, Sayfa 657-677.
5. DEUTSCHER BILDUNGS SERVER. (2009). http://www.bildungserver.de /zeigen_e.html?seite=4435 (Erişim tarihi: 16.06.2009)

6. DOĞAN, E. (2002) Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi, Ankara: Academyplus Yayınevi.
7. DOĞAN, H. (1997). Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı, Ankara: Önder Matbaacılık.
8. DUMANOĞLU, S. (2004). Resim Öğretmenliği Programı Özel Yetenek Sınavlarına Yönelik Öğretim Elemanı Görüşler. II.Sanat Eğitimi Sempozyumu, Ankara: Gazi Üniversitesi gazi Eğitim Fakültesi.
9. ECIS. (1999). The European Council of International Schools. Ecis Standards for Accreditation. August 1999. (<http://www.ecis.org/accreditation/standards> 04.05.2003)
10. ERİŞEN, Y. (2001). Öğretmen Yetiştirme Programlarına ilişkin Kalite standartlarının Belirlenmesi ve Fakültelerin Standartlara Uygunluğunun Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara:A.Ü.Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
11. ETİKE, S.(1990).Ortaöğretim Kurumlarına Resim-İş Öğretmeni Yetiştirme, Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi Ve Sorunları Sempozyumu, Ankara:TED Yayınları.
12. GENTLE, K. (1993). Teaching Painting In The Primary School, Trowbridge: Redwood Books.
13. GÖKBULUT, N. (2004). Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir-Ağrı-Erzincan Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri Resim-iş ve Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Örneğinde Özel Yetenek Sınavları Sonuçlarının Değerlendirilmesi. II. Sanat Eğitimi Sempozyumu, Ankara: Gazi Üniversitesi gazi Eğitim Fakültesi.
14. KARASAR, N. (2002).Bilimsel Araştırma Yöntemi (11.Baskı), Ankara: Nobel Yayınları.
15. KIRIŞOĞLU, O.(1990). Resim-İş Öğretiminde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar, Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi Ve Sorunları Sempozyumunda Sunulmuş Bildiri, Ankara: TED Yayınları.
16. MEB (2002).Öğretmen Yeterlilikleri, Ankara Milli Eğitim Basımevi.
17. NAEA (National Art Education Association) (1994), The National Visual Arts Standarts, Reston.USA.
18. ÖZDEN, Y. (2000). Eğitimde Yeni Değerler, Ankara: Pegem Yayıncılık.
19. ÖZSOY, V. (2003).Görsel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
20. ÖZSOY, V.(1998).Türkiye ve Amerika Birleşik Devletlerinde Sanat Eğitimi ve Sanat Öğretmeni Yetiştirme Yöntemlerinin Bir Karşılaştırması, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:137, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
21. RAYALA, M.(1995). A Guide to Curriculum Planning in Art Education, Wisconsin Department of Public Instruction Madison, Wisconsin
22. SAN, İ. (1999). Sanatla Eğitim Üzerine Düşünceler, 4.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde Sunulmuş Bildiri.
23. TDK. (2009). <http://tdkterim.gov.tr/bati/?kelime=kalite&kategori=terim&hng=md> (Erişim Tarihi: 11.05.2009)
24. TSE. (2003): <http://www.tse.org.tr/Turkish/Standard/Genel.asp> (Erişim Tarihi: 06.05.2003)
25. TÜRK DİL KURUMU. (1998). Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları:549, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
26. TÜRKDOĞAN, G. (1981). Sanat Eğitimi Yöntemleri (Resim-İş Öğretimi), Ankara: Ay yıldız Matbaası A.Ş.
27. YÖK/DÜNYA BANKASI. (1999). Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara.